

3. Разметаєва Ю.С. Цифрові права людини та проблеми екстериторіальності в їх захисті. *Право та державне управління*. 2020. № 4. С. 18–23.

4. Цифрові права українців або Декларація цифрових прав людини. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/digital-rights-t/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-357-9-30>

БУЛІНГ ЯК АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ. КІБЕРБУЛІНГ ЯК ОДИН ІЗ РІЗНОВИДІВ БУЛІНГУ

Саволюк Д. В.

*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за спеціальністю 081 – Право*

Донецький національний університет імені Василя Стуса

*Науковий керівник: **Краковська А. Є.***

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри господарського та адміністративного права

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

На сьогоднішній день діє Закон України від 18.12.2018 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань запобігання булінгу (цькування)» [1]. Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) було доповнено статтею 173-4, яка передбачає настання адміністративної відповідальності за булінг учасників освітнього процесу, а Закон України «Про освіту» – сукупністю норм, що стосуються питання протидії цькуванню.

Відповідно до ч. 1 ст. 173-4 КУпАП, булінг (цькування) – діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого [2]. Правове визначення булінгу також знаходиться у п. 3-1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про освіту», до того ж окреслено типові ознаки такого діяння: 1) систематичність (повторюваність) діяння; 2) наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий

(жертва булінгу), спостерігачі (за наявності); 3) дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого [3]. Якщо хоча б одна з ознак відсутня, то таке правопорушення не можна кваліфікувати як булінг.

Після закріплення на законодавчому рівні норм, що регулюють питання булінгу учасників освітнього процесу виникають проблеми під час судового розгляду справ про притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які вчинили такі діяння. З'являється потреба у розборі найбільш поширених проблем, які виникають під час кваліфікації адміністративного правопорушення як булінг учасників освітнього процесу, за допомогою розгляду відповідних матеріалів Єдиного державного реєстру судових рішень.

Однією з проблем притягнення до адміністративної відповідальності за цькування є неправильне складання протоколу, адже без нього, наявність навіть всіх ознак булінгу є недостатньою, тому більша частина справ повертається до органів поліції на доопрацювання.

Протокол має містити всі необхідні дані зазначені в ч. 1 ст. 256 КУпАП: дата і місце його складення, посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (у разі її виявлення); місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення; нормативний акт, який передбачає відповідальність за дане правопорушення; прізвища, адреси свідків і потерпілих, прізвище викривача (за його письмовою згодою), якщо вони є; пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності; інші відомості, необхідні для вирішення справи. Якщо правопорушенням заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається в протоколі [2].

Варто зазначити, що з початку епідемії коронавірусної інфекції та повномасштабного вторгнення країною-терористом на територію України широкого поширення набрала така форма булінгу, як кібербулінг, адже значна частина здобувачів освіти перейшли на дистанційну форму навчання та багато часу знаходяться у віртуальній реальності. Відсутність фізичного контакту робить учасників освітнього процесу менш обережними у вираженні своїх емоцій та психологічних впливів на інших, що спричиняє такі діяння як кібербулінг.

Розглянемо справу № 939/582/23 про притягнення до адміністративної відповідальності, відповідно до ч. 3 ст. 173-4 КУпАП, мати/батька неповнолітньої особи за вчинення кібербулінгу по відношенню до дівчини, яка разом навчається з нею в класі, що виразилося в образливих смс-повідомленнях у соціальній мережі

«Інтернет» та психологічному булінгу, що виразилося в систематичних особистих словесних образах непристойного характеру, при цьому була завдана психологічна шкода жертві булінгу. Так, Бородянський районний суд дослідивши матеріали справи за № 939/582/23, дійшов висновку, що в протоколі про адміністративне правопорушення не зазначено час і місце вчинення адміністративного правопорушення, тому цю справу було повернуто до відділення поліції для належного оформлення [4].

На противагу, у справі № 377/108/23 факт вчинення правопорушення та вина особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, підтверджується дослідженими у судовому засіданні матеріалами, у тому числі протоколом про адміністративне правопорушення, який відповідає вимогам статті 256 КУпАП, тому було прийнято рішення Славутицьким міським судом Київської області щодо притягнення до відповідальності особи, яка визнана винною у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 173-4 КУпАП [5].

Ще однією з проблем, які виникають під час кваліфікації адміністративного правопорушення як булінг є відсутність належних доказів та складу правопорушення. Саме це є причиною закриття судового провадження без притягання до адміністративної відповідальності.

Справа № 559/3208/21, у якій до відповідальності притягується мама малолітнього сина, який, згідно протоколу про адміністративне правопорушення, 09.12.2021 р. о 17:00 год. в соціальній мережі «Viber» висвітлив відео принизливого характеру учня ліцею №8, окрім того, 09.12.2021 р. о 23:00 год. у «Viber» групі 7-Г розмістив фото принизливого характеру своїх однокласниць, чим образив останніх, такі дії є систематичними та в його діях вбачається кібербулінг. Суддя Дубенського міськрайонного суду Рівненської області Жуковська О.Ю. зазначила, що цькування – це тривалі, повторювані дії, а одноразове розміщення фото та відео у мережі «Viber» таким не може вважатися. У зв'язку із відсутністю в діях складу адміністративного правопорушення, провадження в справі № 559/3208/21 оголошено закритим [6].

Роздільнянський районний суд Одеської області розглянув справу № 511/114/22 про притягнення до адміністративної відповідальності за кібербулінг. На підставі встановлених обставин, керуючись законом і правосвідомістю, суд прийшов до висновку, що в діях особи міститься склад адміністративного правопорушення, передбачений частиною 3 статті 173-4 КУпАП – булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному насильстві із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої особи, внаслідок чого була заподіяна шкода

психічному здоров'ю потерпілої, тому цю особу визнано винною та притягнуто до адміністративної відповідальності [7].

Оскільки, на законодавчому рівні норми, що регулюють питання булінгу закріплені не так давно, виникають проблеми під час розгляду судових справ, це вбачається у складності притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності за вчинення діянь, що мають характерні ознаки булінгу. По-перше, правоохоронці складають адміністративні протоколи про булінг без вмісту всіх необхідних елементів: найчастіше відсутні дані щодо дати, часу та місця вчинення цькування. У такому випадку, суд повертає матеріали справи до органів поліції на доопрацювання. По-друге, виникає неможливість кваліфікувати адміністративне правопорушення як булінг через відсутність складу правопорушення. Для покращення правозастосовної діяльності, ефективного та невідкладного вирішення судових справ, правоохоронцям слід розуміти та знати як правильно складати адміністративні протоколи відповідно до ст. 256 КУпАП, а матеріали справи повинні містити всі типові ознаки булінгу (цькування) для повного складу адміністративного правопорушення.

Література:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню): Закон України від 18.12.2018 № 2657-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text> (дата звернення: 02.11.2023).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 29.10.2023).
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 29.10.2023).
4. Постанова Бородянського районного суду Київської області від 14.03.2023 у справі № 939/582/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109573281>
5. Постанова Славутицького міського суду Київської області від 13.03.2023 у справі № № 377/108/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109329444>
6. Постанова Дубенського міськрайонного суду Рівненської області від 29.12.2021 у справі № 559/3208/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102038734>
7. Постанова Роздільнянського районного суду Одеської області від 01.02.2022 у справі № № 511/114/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102693436>